

Nemzeti Jogi Bibliográfia

Jog- és államtudományi bibliográfia. I. Könyvészet 1867-1950.

– középtávú bibliográfiai gyűjtőmunka

1. fázis. (1867-1896)

(rövidített változat)

I. Célkitűzés.

A kutató-, gyűjtő-, és szerkesztőmunka célkitűzése az, hogy a Nemzeti Jogi Bibliográfia részeként összeállítsa a „Jog- és államtudományi bibliográfia. I. Könyvészet 1867-1950” c. retrospektív és annotált bibliográfiát, ezen belül - első fázisként - az 1867 és 1896 közötti időszak könyvészeti anyagait. (*Jog- és államtudományi bibliográfia. I. Könyvészet 1867-1950. 1. rész. 1867-1896.*)[1]

II. Előzmények.

Az Állam és Jogtudományi Intézet – jelenlegi nevén MTA TK Jogtudományi Intézet – 1949-es alapítása óta kiemelt fontosságot tulajdonít az állam- és jogtudományi bibliográfiák elkészítésének[2]. E munkálatok elvégzésében – különös tekintettel az Intézet dokumentációs osztályának az 1945 utáni állam- és jogtudományi irodalom bibliografikus feldolgozására és publikálására - Nagy Lajos (1911-1986) múlhatatlan érdemeket szerzett. Gondozásában jelentek meg az 1945-1975 közötti időszakot feldolgozó „Állam- és Jogtudományi Bibliográfia” (*Bibliographia Iuridica Hungarica*) című sorozat kötetei.[3] (Az állam- és jogtudományi bibliográfiák további köteteit – egy ideig még Nagy Lajos közreműködésével - az Országgyűlési Könyvtár adta ki. Kurrens adatgyűjtés- és feldolgozás jelenleg is a parlamenti könyvtárban folyik.) Ezen túlmenően Nagy Lajos és munkatársai hatalmas cédulaanyagot állítottak össze „Állam- és jogtudományi bibliográfia 1825-1945” munkacím alatt. Nagy Lajos halálát követően Rácz Lajos irányításával kezdték meg – részben az OTKA támogatásával – a cédulaanyag feldolgozását (szakozás, valamint számítógépre vitel)[4]. A szakirodalom szerint az akkoriban - az 1980-as és 1990-es évek fordulóján - rendelkezésre álló anyagi eszközök az előkészületi kiadásokat sem fedezték, jóllehet a 100 000-es nagyságrendű cédulatömeg egy részének, a monográfiáknak a rendezését tűzték ki célul.[5].

III. Teendők - átfogóan

Valamennyi érdemi munkafázis előkészítése során kikérendő az intézeti könyvtár (MTA TK) véleményét és szükség szerint kapcsolatba kell lépni további szakkönyvtárakkal (pl. Országgyűlési Könyvtár, ELTE ÁJK).

1. Az esetleges átfedések elkerülése érdekében fel kell tární, hogy a negyed évszázaddal ezelőtti intézeti retrospektív bibliográfiai munkálatok milyen korszakot, tematikát, volument stb. öleltek fel. Az adatbázisba jelen ismereteink szerint bekerülő 15-16 000 katalóguscédula áttekintése erre remélhetőleg választ ad. A Nagy Lajos-féle könyvészeti-, valamint folyóirat-

anyagot tartalmazó cédulagyűjteményt – egy reménybeli Nemzeti Jogi Bibliográfia törzsanyagaként – mellesleg az intézeti könyvtár pincéjében mintegy 250-300 katalógusdobozban őrzik. Ebbe az állományba minden valószínűség szerint nemcsak a hazai – ezen belül is az 1825-1945 közötti időszakra vonatkozó -, hanem a dokumentációs osztály külföldi anyaggyűjtése is beletartozik. Az összességében többszázézes – becslés szerint 250-300 000-es - nagyságrendű cédulagyűjtemény számának pontos megállapítása, a gyűjtőkör feltárása, a hazai és nemzetközi anyag elkülönítése, a könyvészeti anyagok kiválasztása stb. szintén szükségesnek mutatkozik. Ennek a hatalmas anyagnak a fokozatos rendbetétele, szakozása, tárgyszavazása, valamint adathordozóra vitele felettébb kívánatos lenne, hiszen egyedülálló adatbázis állna a kutatók rendelkezésére.

2. Meg kell határozni a könyvészeti anyag kigyűjtése előtt a szakrendet. Ennek során a kutatómunka történeti jellegét figyelembe kell venni, különös tekintettel arra, hogy a szakrend korszakonként módosulhatott is.

3. Eldöntendő, hogy a gyűjtőmunka milyen típusú, illetve jellegű - önálló könyvészeti tételként megjelent - anyagra terjedjen ki. Első megközelítésben az alábbiakat emelhetnénk ki:

1. monográfiák[10], kézikönyvek, tankönyvek, lexikonok, enciklopédiák;
2. tanulmánykötetek, könyvsorozatok, emlékkönyvek;
3. különlenyomatok, füzetek, brosrák, röpiratok;
4. önállóan megjelenő jogszabályok, jogszabálygyűjtemények, törvényjavaslatok, döntvénytárak, kommentárok, szabályrendeletek[11];
5. egyetemi/jogakadémiai évkönyvek, tanrendek, vizsgatézis nyomtatványok.

4. Szükséges a gyűjtőmunkát illető alapvető módszertani kérdéseket is eldönteni, így azt, hogy a könyvészeti anyaggyűjtés során mely papíralapú (pl. Magyar Könyvészet), esetenként on-line bibliográfiákra lehet támaszkodni kiindulópontként. A gyűjtőmunka során szükséges felhasználni néhány kiemelt könyvtár, pl. az Egyetemi Könyvtár, a Képviselőházi Könyvtár, Nemzeti Könyvtár (Országos Széchenyi Könyvtár) egykorú nyomtatásban megjelent katalógusait, állománygyarapodási jegyzékeit, illetve – s ez meglehetősen időigényes - cédulakatalógusait. Ez utóbbi alapos áttekintése amiatt fontos, hogy a bibliográfiai gyűjtőmunkát pontosítsuk, kiegészítsük.

A gyűjtőmunka módszerét illetően Nagy Lajos annak idején amellezt érvelt, hogy előbb a könyvtárak anyagait kell feldolgozni, azt követően lehet az így nyert anyagot ellenőrizni és kiegészíteni a bibliográfiákkal.[13] Célszerűségi okok miatt ezúttal megfontolandó lenne a sorrend felcserélése. Előbb a bibliográfiákat kell feldolgozni, utóbb pedig az így nyert anyagot a könyvtári cédulakatalógusok alapján megfelelően ki lehet egészíteni, ill. pontosítani. Az a körülmény sem hagyható figyelmen kívül, hogy jelen felállítás szerint kevesen vesznek részt az Intézet részéről a bibliográfiai munkában, így amennyiben a könyvtári cédulakatalógust tekintenénk kiindulópontnak a gyűjtőmunka során, az időarányosan rontaná a hatékonyságot, ám nem növelné a szakmaiságot.

5. A gyűjtőmunkát és a korszerű címléírást követően kerülhet sor a szakrendbe állítása, majd a szakozásra, a tárgyszavak és kereszthivatkozások stb. megállapítására. Az is az eldöntendő kérdések közé tartozik, hogy a reménybeli közzététel során milyen mutatók készüljenek a kiadványhoz (pl. szerző/szerkesztő, kiadó, nyomda, kiadási hely, kiadási év, tárgyszó).

A kutató-, gyűjtő-, és szerkesztőmunka szakszerűsége és eredményessége érdekében – különös tekintettel a külső helyszíneken elvégzendő munkákra – szükséges a megfelelő technikai felszerelés és háttér biztosítása.

IV. A 2013. évi feladatok ütemezése

1. A munkálatok megkezdése előtt át kell tekinteni a személyi háttérrel. Pillanatnyilag az Intézet két munkatársa érintett közvetlenül a gyűjtőmunkában: Koi Gyula és Schweitzer Gábor[14]. Tekintettel arra, hogy Koi Gyula idei munkatervében prioritást élvez a PhD-disszertáció megírása és megvédése, munkáltatói döntést igényel, hogy ebben az évben mennyi időt fordíthat a bibliográfiai gyűjtőmunkára. A technikai szükségleteket illetően pedig szükségesnek tűnik ebben az évben a Petrik-féle bibliográfia CD-ROM változatának a beszerzése. (Magyar könyvészet 1712-1920 / Petrik Géza retrospektív bibliográfiája és a pótlások. - Bp.: Arcanum Adatbázis Kft.: Országos Széchényi Könyvtár, 2000. - Arcanum digitéka)

2. A 2013-as évben az alábbi bibliográfiai munkálatokat végezhető el, ill. kezdhető meg:

2. 1. Kialakítandó a gyűjtőmunka (előzetes) szakrendje.

2. 2. Kialakítandó a gyűjtőmunka során figyelembe veendő könyvészeti anyagok köre.

2. 3. A Nagy Lajos-féle 1825-1945 közötti időszakot felölelő cédulagyűjteményből (pince!) kiválogatandó a könyvészeti anyag. Miután a pincében az ismert klimatikus viszonyok miatt csak korlátozott ideig lehet tartózkodni, célszerű lenne kijelölni egy olyan helyiséget, ahová – legalább átmenetileg - a kiválogatott katalógusdobozokat feldolgozásra átszállíthatnánk.

2. 4. A fentiek elvégzése után kezdhető el a „Jog- és államtudományi bibliográfia. I. Könyvészet 1867-1950” c. gyűjtőmunka első fázisával összefüggő anyagyűjtése. Ehhez a fázishoz az 1867-1896 közötti időszak tartozik. Ezen belül – a Petrik-féle bibliográfia első kötetét alapul véve – az idei évben *reálisan* az 1867-1875 közötti könyvészeti anyagok feltárása, ill. kiegészítése kezdhető meg.

2. 4. 1. Kigyűjtendő a „Petrik-féle „magyar Könyvészet”-ből az 1867-1875 közötti jog- és államtudományi könyvészeti anyag.

2. 4. 2. Beszámoló az eddig végzett munkáról.

2. 4. 3. A „Petrik”-ből kigyűjtött könyvészeti anyagot egybe kell vetni és kiegészíteni a korszakra vonatkozó további bibliográfiákkal, nyomtatott katalógusokkal, állománygyarapodási jegyzékekkel.

2. 4. 4. Az így nyert könyvészeti anyagot egybevetésének és szükség szerinti kiegészítésének *megkezdése* – legalább – az Országos Széchényi Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár és az ELTE Egyetemi Könyvtár cédulakatalógusai alapján. Ez egy rendkívül aprólékos munkafázisnak ígérkezik, ugyanis ennél a munkálatnál nem az on-line, hanem a papíralapú katalógusokat kell a helyszínen áttanulmányozni.

2. 4. 5. Mindezek alapján *megkezdhető* a könyvészeti anyag pontos címléírása és (előzetes) szakrendbe történő besorolása. A szakozást, tárgyszavazást, és a további mutatók elkészítést azután célszerű elkészíteni, miután befejeződött az 1867-1895 közötti teljes körű gyűjtőmunka[15].

V. Végül, de nem utolsó sorban állandóan szem előtt kell tartanunk *Balázsné Veredy Katalin* sorait, amelyeket az „Állam- és jogtudományi bibliográfia” 10. kötete kapcsán írt. *„Egy tudományág teljességre törekvő, nemzeti jellegű szakbibliográfiájának hozzáértő összeállítása magas fokú szaktudást, ügyszeretetet, gondosságot, következetességet, precizitást és kitartó szívszágat kíván. A szakbibliográfia összeállítójának ismernie kell szaktudományának, a szaktudomány határterületeinek irodalmát, annak súlypontjait éppúgy, mint a modern bibliográfia-szerkesztés elvi és gyakorlati követelményeit.”*[16] Nyilvánvalóan ezeknek az általános és különös elvárásoknak kell idővel megfelelniük a „Jog- és államtudományi bibliográfia. I. Könyvészet 1867-1950.” összeállítóinak is.

Schweitzer Gábor

Budapest, 2013. február 20.

[1] A második munkafázisban az 1897-1918 közötti, a harmadik fázisban az 1919-1944 közötti, míg a negyedik fázisban az 1945-1950 közötti időszak dolgozandó fel, illetve egészítendő ki a rendelkezésre álló bibliográfiák – pl. Magyar Könyvészet 1921-1944. III. kötet – alapján.

[2] A jogtudományi bibliográfiák fontosságához lásd az alábbi tanulmánykötetet. Pagel, Scott B (Szerk.): *The Legal Bibliography: Tradition, Transitions and Trends*. The Haworth Press. 1989.

[3] Nagy Csaba: *Az Országgyűlési Könyvtár jogi információs tevékenysége*. Könyvtári Figyelő, 1990/1-2.

[4] Lásd *Állam- és Jogtudományi Bibliográfia 1825-1945*. OTKA No. 1178. In: *Társadalomtudományi kutatások Magyarországon 1986-1991*. Bp., TÁRKI, 1992. 435.

[5] Borsosné Zétény Angéla: *A társadalomtudományi bibliográfiákról*. Könyvtári Figyelő, 1990/5-6. szám.

[6] Jónás Károly: *A Képviselőházi Könyvtár katalógus- és raktározási rendszerének fejlődése 1945 előtt*. Magyar Könyvszemle, 1986/2-3. szám.

[7] F. V.: *Horvát Árpád röpirata*. Magyar Könyvészet, 1876/6. szám

[8] Kiss Albert (összeáll.): *A kassai kir. Állami Jogakadémia könyvtárának szakkatalógusa*. Kassa, 1917. (2), 582. (2). Szent Erzsébet Nyomda. Köszönettel tartozom Koi Gyulának, hogy ezt a katalógust rendelkezésre bocsátotta.

[9] Nagy Lajos: *A tudományos munka és a bibliográfia*. Jogtudományi Közlöny, 1955/1. szám. 48-49.

[10] Nyilvánvaló, hogy a hazai szerzők külföldi vonatkozású könyvészeti anyagait ugyanúgy figyelembe kell vennünk, mint a külföldi szerzők magyar vonatkozású könyvészeti anyagait.

[11] Az is az eldöntendő kérdések közé tartozik, hogy pl. a szabályrendeleteket milyen mélységig kell gyűjteni.

[12] A figyelem természetesen a Jogtudományi Közlönyben recenzált könyvészeti anyagokra irányul. Megfontolandó, hogy a gyűjtőmunka során további szakfolyóiratok könyvészeti rovatait is érdemes lehet átböngészni. Lásd Trócsányi László: A magyar jogi folyóirati irodalom fejlődésének vázlati I-II. Állam- és Jogtudomány, 1982/1. szám, valamint 1985/4. szám.

[13] Nagy Lajos: A magyar jogi bibliográfiai irodalom kérdései. Jogtudományi Közlöny, 1953/október-november. 455-456.

[14] A hatékonyság és eredményesség növelése érdekében szerencsés lenne, ha belátható időn belül bővülne az operatív munkát végzők köre.

[15] A tárgyszavazásnál és a szakszavazásnál célszerű volna további kollégák bevonása

[16] Balázsne Veredy Katalin: Az Állam- és jogtudományi bibliográfia tizedik kötete kapcsán. Jogtudományi Közlöny, 1972/október. 541.